

RAAP-NOTITIE 321

Plangebied camping Lindenhof te Wolfheze

Gemeente Renkum

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Renkum

Project: archeologisch onderzoek plangebied camping Lindenhof te Wolfheze (gemeente Renkum)

Titel: Plangebied camping Lindenhof te Wolfheze, gemeente Renkum; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2003

Auteur: drs. A.M.V. Meij

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\RELI2\N0321-RELI2.qxd

Projectcode: RELI2

Projectleider: drs. A.M.V. Meij

Projectmedewerker: drs. F.R.P.M. Miedema

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. H.F.A. Haarhuis

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Renkum heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 6 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de geplande uitbreiding van camping Lindenhof in de gemeente Renkum. Dit onderzoek is een vervolg op de bureaustudie uitgevoerd door Jacobs & Burnier archeologisch projectbureau (Burnier, 2002). Volgens de bevindingen van Burnier ontbraken concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Om de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische waarden vast te stellen, werd een booronderzoek aanbevolen. Doel van onderhavig onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging daarvan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in het plangebied geen archeologische indicatoren aangetroffen. Ook is geen dekzand aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Renkum heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 6 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de geplande uitbreiding van camping Lindenhof in de gemeente Renkum. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van onderhavig onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Onderhavig onderzoek is een vervolg op de bureaustudie uitgevoerd door Jacobs & Burnier archeologisch projectbureau (Burnier, 2002). Volgens de bevindingen van Burnier ontbraken concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Om de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische waarden vast te stellen, werd een booronderzoek aanbevolen.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (oppervlakte in totaal 6,5 ha) ligt aan de noordostrand van het dorp Wolfheze in de gemeente Renkum. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 40A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrum-coördinaat is 183.400/446.700 (zie figuur 1). Ten tijde van het onderzoek was het plangebied grotendeels in gebruik als akker- en grasland. Voor het plangebied geldt een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Paleolithicum tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek omvatte een karterend booronderzoek en een oppervlaktekartering met 2 aanvullende boringen.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkemper e.a., 1998) en, waar mogelijk, conform de *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied ligt in een bekken tussen de stuwwallen van Ede, Oud-Reerst en Arnhem die in het Saalien (voorlaatste ijstijd, circa 200.000 tot 130.000 jaar geleden) door het landijs zijn gevormd. Dit bekken is opgevuld met fluvioglaciale sedimenten, afgezet door het smeltwater van het landijs. Deze afzettingen worden tot de Drenthe Formatie gerekend (Berendsen, 2000) en worden smeltwaterwaaiers of sands genoemd. Sands bestaan overwegend uit grof zand met grind.

Op grond van de geomorfologische kaart is af te leiden dat de fluvioglaciale afzettingen worden bedekt door dekzand. Deze eolische afzettingen zijn in het Weichselien afgezet en worden tot de Formatie van Twente (3) gerekend. Het oosten van het plangebied wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een droog dal (RGD/Stiboka, 1985). Droge dalen of smeltwaterdalen vormen duidelijke depressies in het landschap. Op grond hiervan geldt voor de flanken van deze landschappelijke eenheid een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Paleolithicum t/m Neolithicum (Heunks, 2001). Het plangebied ligt op een glooiend terrein, afhellend vanuit noordwestelijke in zuidoostelijke richting. Het verval is circa 7,5 m: van circa 32,5 m +NAP naar circa 25 m +NAP.

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit een haarpodzolgrond: grof mineraalarm zand, al dan niet in combinatie met leemarm en zwak lemig fijn zand (Stiboka,

1975). Volgens de bodemkaart heeft het plangebied een lage grondwaterstand, (grondwatertrap VII). De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt lager dan 80 cm -Mv.

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied. In de directe omgeving van het plangebied bevinden zich 4 vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de IJzertijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 25409, 25410, 25411 en 25442). Het betreft een aantal grafheuvels en een urnenveld. Deze vindplaatsen liggen alle in de depressie van het droge dal (Burnier, 2002).

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2001) geldt voor een plangebied een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Deze verwachting is gebaseerd op geologische, geomorfologische en bodemkundige factoren in combinatie met bekende archeologische vindplaatsen in de directe omgeving (Burnier, 2002). Archeologische vindplaatsen op de Veluwe stuwwallen lijken overwegend voor te komen op dekzand. In smeltwaterafzettingen kan lokaal dekzand voorkomen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn in het kader van het karterend booronderzoek 24 boringen verricht. De boringen zijn geplaatst in 6 raaien met een onderlinge afstand van 40 m. De afstand tussen de boringen binnen een raai bedroeg 50 m. De boringen binnen een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, zodat een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit het Paleolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 1,2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. Het opgeboorde materiaal is in het veld gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm, waarbij het zeefresidu is gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). De boringen zijn gezet conform NEN 5104 en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden).

Het veldonderzoek bestond behalve uit het karterend booronderzoek uit een oppervlaktekartering met 2 aanvullende boringen. De oppervlaktekartering betrof een inspectie van de percelen die in gebruik zijn als akkerland. Door het regelmatig ploegen van deze percelen is de kans groot dat eventueel archeologisch materiaal (zoals aardewerk, vuursteen, puin en metaal) aan de oppervlakte komt. Tijdens de oppervlaktekartering zijn de percelen gecontroleerd op het voorkomen van archeologisch materiaal.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem in het plangebied homogeen is opgebouwd. De top van de bodem in het plangebied wordt gevormd door de bouwvoor die een gemiddelde dikte heeft van 30 cm en bestaat uit matig fijn, grindrijk, humeus zand. Onder de bouwvoor bevindt zich tot 50 cm -Mv bruingrijs, licht humeus, grindrijk, matig grof zand. Dit pakket gaat over in (licht)geelgrijs, grindrijk matig grof tot zeer grof zand. Deze laag loopt door tot circa 1 m -Mv, de gemiddelde diepte van de boringen.

Op grond van de bodemtextuur is het gehele pakket, inclusief de bouwvoor, te interpreteren als een smeltwaterafzetting. In tegenstelling tot de bevindingen

van het bureauonderzoek is geen dekzand aangetroffen. Van de haarpodzolbodem die op de bodemkaart vermeld staat, lijkt onder de bouwvoor de B-horizont nog intact te zijn.

Archeologie

Tijdens het karterend booronderzoek en de oppervlaktekartering zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Het niet aantreffen van archeologische indicatoren is mogelijk te verklaren door het ontbreken van dekzand.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Uit het veldonderzoek blijkt dat de bodem in het plangebied uit smeltwaterafzettingen bestaat. In tegenstelling tot de bevindingen van het bureauonderzoek is geen dekzand aangetroffen. Onder de bouwvoor is nog een deels intacte haarpodzolgrond aanwezig.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Dit houdt waarschijnlijk verband met het niet voorkomen van dekzand.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van duidelijke aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Gelderland (drs. F. de Roode).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 2000. *Landschappelijk Nederland. Fysische geografie van Nederland*. Van Gorcum & Comp. B.V., Assen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Burnier, C.Y.**, 2002. *Bureauonderzoek camping 'Lindenhof'*. Jacobs & Burnier archeologisch projectbureau, Amsterdam.
- Heunks, E.**, 2001. *Gemeente Ede, archeologische verwachtingskaart. RAAP-rapport 654*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- RGD/Stiboka**, 1985. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 40 Arnhem*. Rijks Geologische Dienst/Stichting voor Bodemkartering, Haarlem/Wageningen.
- Stiboka**, 1975. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 40 West Arnhem*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
Mv	maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciaire omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente).
----------------	---

eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
fluvioglaciaal	Door smeltwater (afkomstig van gletsjers) afgezet.
podzol (podsol)	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het gehele proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van humus en ijzer heet podzolering.
Saalien	Voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), ca. 200.000-130.000 jaar geleden.
sandr (sander)	Fluvioglaciale puinwaaier afgezet in het ijsvrije gebied voor of naast een gletsjer en waarover het smeltwater in sterk verwilderde stromen wegloopt.
smeltwater	Water dat ontstaat bij smelting van sneeuw en van gletsjer.
smeltwaterdal	Door smeltwater uitgeslepen dal.
stuwwal (bekken)	Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten.
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1.
Boorpuntenkaart.

